

RM.268
Golachowski Stefan.

w s t ę p

Sprawozdanie to obejmuje jedynie pierwszy etap badań nad składem ludnościowym miasta Wrocławia i dlatego nie może ono podawać ostatecznych wyników. Wszystkie wnioski będą sprawozdane i skorygowane w dalszym etapie badań.

Uzupełnione musi być przede wszystkim badanie składu ludności z punktu widzenia jej rozmieszczenia w dzielnicach ^a miasta Wrocławia. W tym etapie badań można było dać tylko parę wstępnych uwag.

Sama forma tego sprawozdania ~~przebieg~~ pozostawia wiele do życzenia. Można je traktować tylko jako pracę tymczasową, ostateczne zaś opracowanie będzie podane po ukończeniu całości badań.

Sprawozdanie
z pierwszej części badań socjologicznych
nad składem ludnościowym miasta Wrocławia.

Celem pierwszej części tej pracy było zbadanie składu ludnościowego miasta Wrocławia.

- a) pod względem pochodzenia terytorialnego ludności z różnych województw oraz szeregu krajów europejskich i pozaeuropejskich.
- b) pod względem pochodzenia społecznego mieszkańców z różnych rodzajów osiedli i środowisk, a więc ze wsi, oraz z małego lub dużego miasta
- c) pod względem struktury biologicznej ludności, stosunku ilościowego obu płci, oraz liczebności poszczególnych grup wieku.
- d) a wreszcie zbadanie układu przestrzenno-społecznego ludności, uchwycenie związku pomiędzy pochodzeniem społecznym i terytorialnym tejże, a jej rozmieszczeniem w różnych dzielnicach Wrocławia.

Dane na których opierały się te badania zdobyte zostały przez krzyżowanie dwóch metod: statystycznej i socjologicznej. Za podstawę wzięte zostały statystyczne badania nad ludnością miasta przez uwzględnienie wiadomości z 25600 kart meldunkowych mieszkańców (czyli około 10% całej ludności) i stwierdzenia na ich podstawie.

- a) miejsca urodzenia mieszkańca (województwo i rodzaj osiedla)
- b) miejsca, skąd przybył on do Wrocławia (województwo i rodzaj osiedla)
- c) określenia jego płci, oraz wieku na podstawie jednej z czterech grup wieku, (0-14, 15-29, 30-49, 50 i starsi)
- d) oraz określenie w jakim obwodzie miasta mieszka badany (na podstawie tylko 5000 kart).

Wyniki tych badań ogólnych są opracowane i podane w zestawieniach.

Dla sprawdzenia tych badań zostały opracowane pomocniczo inne jeszcze materiały, a mianowicie 453 odpowiedzi na ankietę uczniów I Gimn. i Lic. Ogólnokształcącego we Wrocławiu, oraz 4205 odpowiedzi kandydatów na I rok Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu w roku 1947.

Wypowiedzi te podają dokładniejsze dane dotyczące pochodzenia ludności z województw, ponieważ zapytuje się tam o miejsce zamieszkania rodziców w marcu 1939, co jest oczywiście bardziej miarodajne, niż zestawienie miejsca urodzenia z miejscem, skąd dany mieszkaniec przyjechał do Wrocławia. Trzecią wreszcie drogą zdobywania informacji o mieszkańcach miasta Wrocławia były wywiady robione po domach. Mimo, że niestety w tej fazie badań można ich było zrobić bardzo niewiele, zaledwie kilkanaście, rzucają one również pewne światło na pochodzenie ludności. Podstawowe dane liczbowe uzyskane zostały metodą statystyczną, a uzupełniono je danymi zebranymi metodą socjologiczną, a więc drogą ankiet i wywiadów. Przechodzę teraz do omówienia kolejnych wyników naszych badań,

które w zestawieniach cyfrowych podane są na załączonych wykazach.

Pierwszym zadaniem tej pracy było stwierdzenie pochodzenia terytorialnego ludności miasta Wrocławia, a więc pochodzenia z poszczególnych województw, oraz krajów ^{tak} europejskich jak i pozaeuropejskich.

Najpierw mamy więc przed sobą zestawienie ^{nr. 1 i 2} stosunku ilościowego osób, które urodziły się w danym województwie z tymi, które z niego przyjechały, oraz zestawienie ilościowe osób, które urodziły się i przyjechały z tego samego województwa. Dane te mogą być nieraz zupełnie przypadkowe, jeśli chodzi o inteligencję, która jest w dzisiejszych czasach najbardziej ruchliwą warstwą społeczną. To zjawisko niejednokrotnie było podkreślane (np. praca o Garwolinie p. Lipińskiej). Natomiast mieszkańcy Wrocławia pochodzący z małych miast i ze wsi, a ci stanowią w tej chwili 82% z całej ludności miasta są elementem stosunkowo mało ruchliwym, rzadko wędrującym do województw bardziej oddalonych od ich stron rodzinnych. Podane zestawienia ilustrują nam tego rodzaju przypuszczenia. Liczba osób, które przybyły z jakiegoś województwa do Wrocławia wynosi najmniej 60% a dochodzi do 85% ogólnej liczby osób urodzonych w tym województwie. Oczywiście tego rodzaju zestawienia są niarodajne wyłącznie w odniesieniu do województw centralnych. U repatriantów można brać pod uwagę jedynie miejsce urodzenia, miejsce przyjazdu do Wrocławia jest przeważnie dosyć przypadkowe. To samo dotyczy ludności ze zniszczonej Warszawy. Przynajmniej miejsce przyjazdu do Wrocławia nie odgrywa jednak decydującej roli przede wszystkim dlatego, że można się oprzeć na miejscu urodzenia mieszkańca. Jednocześnie zaś ludność województw wschodnich nie stanowi w żadnym wypadku nawet połowy ogólnej liczby mieszkańców Wrocławia. Jakkolwiek badania nasze oparte są na niewielkim materiale zaledwie 10% całej ludności, można jednak stwierdzić, że ilość przesiedleńców jest we Wrocławiu większa od liczby repatriantów. Dodając do liczby województw w całości nie należących do Polski jeszcze połowę rzeszowskiego i trzecią część białostockiego, oraz całą liczbę osób przybyłych z Rosji, to wtedy ilość mieszkańców urodzonych w województwach wschodnich wynosi 26,9 % ogółu ludności. W badaniach nad pochodzeniem rodzin młodzieży szkolnej, uczniów Ginn. i Lic. ^{ta} liczba podnosi się do 37,7 % a u kandydatów na I rok Uniwersytetu dochodzi nawet do 43 %. Te ostatnie dane nie mogą nas jednak informować w pełni o pochodzeniu ogółu ludności przede wszystkim z tego powodu, że są zbyt nie liczne, powtóre zaś dlatego że wśród tej młodzieży ze szkół średnich i wyższych wysoki odsetek stanowią dzieci inteligencji ze Lwowa, z Wilna, oraz z mniejszych miast województw wschodnich. Mimo demokratyzacji studiów wyższych nie można zaprzeczyć faktu, że dzieci inteligencji dążą do studiów wyższych, i że jak w tej chwili stanowią dość znaczny odsetek uczącej się młodzieży.

W badaniu pochodzenia terytorialnego ludności miasta Wrocławia uderza odrazu ogromna liczba osób przybyłych z województwa poznańskiego. Liczba urodzonych w tym województwie wynosi 14,7 % ogólnej sumy mieszkańców

a liczba tych, którzy przyjechali z poznańskiego wynosi aż 19,6 %
Z ostrożności bierzeny za podstawę pierwszą cyfrę, drugą mogła być powiększył warszawiacy lub repatrianci, którzy w czasie swej wędrówki zatrzymali się w poznańskim. Ale i ta pierwsza cyfra jest zastanawiająca: prawie 15 % całej ludności Wrocławia stanowią poznaniacy. Gdyby ilość urodzonych w województwie lwowskim powiększył o połowę ludności z rzeszowskiego, które w połowie powstało z województwa lwowskiego, to i ta liczba nie dorównałaby ilości poznaniaków. Zagadnienie pochodzenia tej ludności z województwa poznańskiego łączy się najściślej^z jej pochodzeniem z różnych rodzajów osiedli, oraz ze strukturą biologiczną. Z dalszych zestawień mianowicie wynika, że wśród urodzonych w woj. poznańskim jest 65,9 % ludności ze wsi, 29,3 % ludności z małych miast, a tylko 4,8 % ludności z samego Poznania. Gdy bierze się pod uwagę miejsce przyjazdu do Wrocławia suma ta przesunęła się nieco na korzyść małych miast, ale i tak pozostaje 60,3 % ludności ze wsi, 37,4 % z małego miasta, a tylko 2,3 % z dużego miasta. Charakterystyczne jest to, że tak wielki odsetek mieszkańców samego Poznania zdecydował się na przeniesienie się do Wrocławia. To można jak mi się zdaje wytłumaczyć faktem, że Poznań nie był stosunkowo tak bardzo zniszczony, aby jego przedwojenni mieszkańcy, mający licznych krewnych i znajomych nie mogli tam zdobyć mieszkania. Tym samym szukanie miejsca pracy w innym dużym mieście nie stanowiło dla nich konieczności życiowej. Ci zaś, którzy nie mogli osiedlić się w Poznaniu, przyjeżdżali ^{do Wrocławia} niejednokrotnie po innych poszukiwaniach. Dzięki temu liczba osób, które przyjechały z Poznania do Wrocławia jest dwa razy mniejsza od liczby osób tam urodzonych. Samo poznańskie natomiast nie uległo zniszczeniu w tym stopniu, ażeby można było nim tłumaczyć tak masowy przyjazd poznaniaków. Odgrywały tutaj natomiast niewątpliwie rolę dawne bliskie stosunki handlowe Poznania z Wrocławiem w zaborze pruskim, oraz przyłączenie poznańskiego do Rzeszy podczas ostatniej wojny. Poznaniacy znali niejednokrotnie dawny Wrocław. Świadomy dobór miejsca odgrywał rolę przy ich przesiedleniu. Chcieli oni polepszyć swe warunki gospodarcze i dążyli do pewnych awansów społecznych. Te uwagi tłumaczą może w pewnym stopniu przyjazd poznaniaków z małych miasteczek. Jeśli chodzi o wieś inne czynniki grały tu jeszcze rolę. Dzięki dążności do utrzymania większych gospodarstw zawsze część ludności emigrowała ze wsi do miast, zajmując się handlem lub rzemiosłem. Ci zaś, którzy byli na robotach w Niemczech żyli tam nieraz w mieście, a nawet nauczyli się jakiegoś rzemiosła. Życie na wsi przestało być dla nich pociągające, emigrują więc do miasta szukając innych warunków życia. To samo zjawisko obserwuje dr Burszta w swej pracy o wsi Gródzisku. Bardzo interesujące byłoby zbadanie struktury i zmian zawodu, jakie niewątpliwie musiały zachodzić u tej ludności. Te sprawy będą zbadane w następnym etapie pracy. Na podstawie obserwacji i wywiadów nasuwają się już pewne uwagi. Wielu niewykwalifikowanych robotników w licznych dworach poznańskich przeniosło się teraz na zachód w poszukiwaniu pracy.

Pracują oni jako niewykwalifikowani robotnicy w fabrykach, ci którzy znali jakieś rzemiosło założyli przeważnie własne warsztaty, inni trudnią się drobnym handlem. Te przypuszczenia, nie oparte chwilowo na poważniejszym materiale tłumaczą może ten tak stosunkowo wielki odsetek ludności wiejskiej we Wrocławiu, tak z poznańskiego, jak z innych województw centralnych. Badania struktury biologicznej województwa poznańskiego wskazywało na wielką liczbę mężczyzn i kobiet w grupie drugiej, czyli między 15 a 29 rokiem życia. Dowodzi to młodości, żywotności tej grupy poznaniaków i pozwala przypuszczać, że przyrost naturalny będzie dość znaczny. Poznaniacy mogą stanowić podstawę nowego mieszczaństwa wrocławskiego. Ludność pochodząca z poznańskiego nie kształci się jeszcze masowo w szkołach średnich i na uniwersytecie. W tych materiałach odsetek ludności z poznańskiego jest bardzo nieznaczny: w szkołach średnich 5,9 %, a na uniwersytecie około 8 % ogółu. Przypuszczalnie inaczej będą się przedstawiały materiały ze szkół powszechnych.

Gdy chodzi o pochodzenie ludności z innych województw na pierwszy plan wysuwa się tutaj województwo warszawskie. Liczba urodzonych w nim mieszkańców Wrocławia wynosi 13,6 % ogółu ludności. Liczba ludzi, którzy przyjechali z warszawskiego jest oczywiście mniejsza, co jest zupełnie wytłumaczalne dzięki zniszczeniu Warszawy. 65,5 % tych, którzy się urodzili w województwie warszawskim z niego również przyjechało. Liczba warszawiaków jest może większa nawet, niż to wykazuje kartoteka. W szkołach średnich dochodzi ona do 23,6 %, natomiast wśród kandydatów na I rok Uniwersytetu i Politechniki pochodzących z warszawskiego jest tylko około 19,7 %.

Województwo lwowskie stoi na trzecim miejscu w stosunku ilościowym mieszkańców Wrocławia. Ogromna sugestia ich liczebności spowodowana jest dużą liczbą inteligencji, która pracuje w różnych instytucjach, oraz pochodzeniem obsługi tramwajowej. Wśród ludności pochodzącej z lwowskiego 74,4% ~~stanowią~~ stanowią mieszkańcy samego Lwowa. Akcent lwowski słyszy się ciągle w urzędach, szkołach, tramwajach, co dowodziłoby, że lwowiacy to element ruchliwy, wielkomiejski i po- że potrafią nadać ton miastu.

Dość znaczny odsetek ludności miasta Wrocławia stanowią osadnicy z krakowskiego, oraz z najbardziej zniszczonych przez działania wojenne części kieleckiego. Sporo jest także ludności robotniczej i rzemieślniczej z woj. łódzkiego, raczej z małych miast i osad niż z samej Łodzi, przy czym liczba urodzonych w woj. łódzkim pokrywa się z liczbą przyjazdów z tego województwa. Liczba ta jest także dość zbliżona w województwie krakowskim i śląskim, pewną na wyżkę przyjazdów można wytłumaczyć wędrownymi tak repatriantów jak i warszawiaków. Odwrotny proces obserwujemy w kieleckim, mniejszą liczbę przyjazdów w porównaniu z urodzeniem można może wytłumaczyć wędrownymi mieszkańcami woj. kieleckiego do innych województw lub też poszukiwaniem pracy na Ziemiach Odzyskanych.

W województwach wschodnich liczba osób, które przyjechały z danego województwa jest z reguły mniejsza od liczby osób, które się tam urodziły. Ten fakt można łatwo wytłumaczyć zatrzymywaniem i repatriantów w różnych województwach Polski centralnej, lub też poszukiwaniem przez nich mieszkań i pracy w innych miejscowościach na Ziemiach Odzyskanych. Dlatego u ludności pochodzącej z Ziemi Odzyskanych obserwuje się nieproporcjonalną nadwyżkę: 1,7 % urodzonych tam, a 11,9 % tych którzy z nich do Wrocławia przybyli. Wśród urodzonych na Ziemiach Odzyskanych prawie 84 % z nich przyjechało. To będzie więc właściwa liczba ludności miejscowej. Nadwyżkę przyjazdów zaś stanowią ludzie, którzy poszukiwali pracy i mieszkali pewien czas w innej miejscowości Dolnego Śląska. Nie można było określić miejsca ich poprzedniego pobytu, bo byli już wymeldowani z jakiejś miejscowości na Ziemiach Odzyskanych. Należy także zwrócić uwagę na znaczną nadwyżkę przybyłych z Rosji w stosunku do tych, którzy się w niej urodzili. To zjawisko można wytłumaczyć wędrownymi wojennymi. Istnieją dość liczne wypadki pochodzenia ludności z Niemiec z poza obszaru Z.Odzysk. urodzonych w Niemczech jest 1,6 % ogółu ludności Wrocławia, podczas gdy na inne kraje europejskie wypada 1,3 %. Liczba ta zwiększy się prawdopodobnie wobec transportów Polaków z Berlina.

Wypadki przyjazdów lub urodzin w innych krajach europejskich poza Rosją i Niemcami, oraz krajów pozaeuropejskich są tak sporadyczne i przy padkowe, że nie warto się nimi zajmować.

Na podstawie podanych zestawień można określić przybliżony skład ludnościowy miasta Wrocławia, pod względem pochodzenia z różnych województw i krajów. Przeważa ludność z województw centralnych, przede wszystkim z województwa poznańskiego i warszawskiego. Wśród województw wschodnich najliczniej reprezentowane jest województwo lwowskie.

Dane te jakkolwiek oparte na stosunkowo niewielkim materiale mogą jednak rzucić światło na pochodzenie ludności Wrocławia. Będą one uzupełnione badaniami przez szkoły i różne instytucje. Przez ankiety i wywiady stwierdzić można miejsca zamieszkania ludności w 1939 r., które jedynie może być miarodajne gdy chodzi o jej pochodzenie. Tych odpowiedzi nie można jednak uzyskać masowo, trzeba więc było używać pewnych środków zastępczych.

✕

II. Przechodzimy teraz do omówienia składu ludnościowego m. roclawia pod względem pochodzenia mieszkańców z różnych rodzajów osiedli: wsi, małego oraz dużego miasta. Jest to zjawisko par excellence socjologiczne i ma ono pierwszorzędne znaczenie gdy chodzi o tworzenie się miasta z ludności napływowej. Społeczności miejskie tworzyły się przeważnie powoli. Duże miasta miały wpływ na sposób życia mieszkańców. Przybysz ze wsi stawał się członkiem grup wielkomijskich, narzucano mu odpowiednie wzory społeczne oraz normy postępowania. Wrocław natomiast został utworzony

całkowicie z ludności napływowej. Nie było gotowych wzorów i norm postępowania w pewnych sytuacjach, zaczęły się więc tworzyć nowe. Niewątpliwie nie były one zupełnie nowe, każdy osadnik przywoził pewne wzory odpowiednie w warunkach życia, jakie wiódł dawniej. Pewne normy małomiasteczkowe, a może nawet wiejskie musiały odegrać dużą rolę w tworzeniu się dzisiejszego Wrocławia. Miały także swoje znaczenie to, że osadnicy wchodzili w gotowe formy życia gospodarczego niemieckiego. O ile kontakt z Niemcami i wpływ ich na społeczeństwo polskie - niezbadany zupełnie - nie mógł być zbyt wielki, o tyle wejście w pewne gotowe formy bytowania materialnego - mieszkań i urządzeń niemieckich miało pewien wpływ na mieszkańców Wrocławia. Te formy materialne były zakrojone na wielką skalę i dlatego jakby przypadkiem powstało duże miasto z ludności w 82 % pochodzenia wiejskiego i małomiasteczkowego. Pewna małomiasteczkowość Wrocławia jest dość łatwa do zaobserwowania. Ludność ma swe wymagania - dla niej są wesole miasteczka, fotografie ^{na tle} serc, ^{tu} samoloty lub na tle pomnika niemieckiego dla niej są kina, cyrk, zabawy na świeżym powietrzu. Z drugiej jednak strony miasto wychowuje ludność. Wzbogacony szabrem pionier kupuje sobie radio, chodzi do teatru, przyzwyczajają się do większego mieszkania i używania łazienki. Tworzenie się społeczności wielkomiejskiej i nowego stylu życia może dałoby się uchwycić w dalszych badaniach nad Wrocławiem.

Narazie mamy jednak tylko orientacyjne dane dotyczące pochodzenia ludności.

2.6.4 Najciekawsze jest zjawisko przyjazdu prawie 41 % ludności Wrocławia ze wsi. Urodzenie na wsi może być oczywiście zjawiskiem całkiem przypadkowym. *nie stanowi wystarczającego szelfimshame rodziny oświeca, z którego badany przyjechał do Wrocławia*

Ale dane dotyczące przyjazdu ludności mogą już odtwarzać rzeczywistość, mimo przypadkowości przyjazdu ze wsi wielu repatriantów czy warszawiaków. Nie można zaprzeczyć faktu, że we Wrocławiu znajduje się kilkadziesiąt tysięcy ludzi, którzy jako pierwszy swój etap po opuszczeniu wsi, wybrali, prawdopodobnie dość przypadkowo, duże miasto.

Porównajmy te dane z pochodzeniem ludności z poszczególnych województw biorąc za podstawę miejsce z którego badani przyjechali do Wrocławia.

2.6 Na pierwsze miejsce wysuwa się pod tym względem województwo poznańskie (60,3 % ludności wiejskiej) na co już w innym miejscu zwracałam uwagę. Ale to samo zjawisko powtarza się w innych województwach. Przyjawszy że przyjazd z warszawskiego ze wsi może być dość przypadkowy, zwrócić uwagę na 57,1 % ludności przybyłej ze wsi z łódzkiego, 54,3 % z kieleckiego, 49,2 % z krakowskiego, a wreszcie 50,8 % z białostockiego. Te cyfry sygnalizują jednak ważne i interesujące zjawisko. Spróbujmy go zilustrować materiałem z kilkunastu wywiadów, przeprowadzonych z wyjątkiem przykładu 4 i 5 z ludźmi, którzy urodzili się na wsi i przyjechali ze wsi. Przykład 1 i 2 przedwojenny robotnik ze dworu w poznańskim, nauczył się fachu w fabryce jest zadowolony z obecnych warunków życia, bo znalazł pracę i mieszkanie w śródmieściu. Podczas wojny na robotach w Niemczech pracował w małym

miasteczku co mogło też wpłynąć na jego decyzję przeniesienia się do miasta. Określony fach uważa on za pewien awans społeczny. Inne osoby przeniosły się do Wrocławia, bo tu są mniejsze wymagania pod względem kwalifikacji w pracy w urzędzie czy w szkole. Nauczycielka w szkole krawieckiej lub też urzędniczka na poczcie to niewątpliwie znaczny awans społeczny wobec krawcowej czy robotnicy. Przykład 6: rzemieślnik z kieleckiego przyjechał w poszukiwaniu pracy, której nie mógł dostać w zniszczonej okolicy. Charakterystyczny jest przykład 8. Wielu Polaków nauczyło się fachu i przyzwyczaiło do życia w mieście w Niemczech, co im ułatwiło awans życiowy. Inne przykłady to rzemieślnicy, czy niewykwalifikowani robotnicy, pochodzący przeważnie z biedoty wiejskiej i nie mogący znaleźć tam pracy. Przykład 13. ukazuje nam pewne przemiany wywołane życiem w mieście - porzucenie stolarstwa dla kolportażu.

Wszystkie te przykłady pozwalają nam zwrócić uwagę na następujące zjawiska: we Wrocławiu co najmniej trzecia część ludności pochodzi ze wsi, po większej części z województw centralnych. Ludność ta szukała we Wrocławiu łatwiejszych warunków bytowania i pewnego awansu społecznego. Utworzyła się w ten sposób nowa warstwa społeczna. Tylko nie liczne wyjątki spośród tej ludności kształcą się w szkołach średnich (tylko 7 % rodzin młodzieży pochodzi ze wsi) wśród studentów zapisujących się na pierwszy rok uniwersytetu stwierdziliśmy około 29 % kandydatów pochodzenia wiejskiego. Pochodzą oni przede wszystkim z województw: kieleckiego, rzeszowskiego, tarnopolskiego, nowogrodzkiego i lubelskiego. Liczba ich wynosi od 40 do 78 % ogólnej liczby pochodzących z danego województwa.

Zajmiemy się teraz z kolei zjawiskiem pochodzenia mieszkańców Wrocławia z małych miast poniżej stu tysięcy mieszkańców. Stanowią oni 41,2 % ludności całego miasta. Przyjrzyjmy się pochodzeniu tej ludności poszczególnych województw: w województwie kieleckim z małych miast pochodzi 39,1% ludności, z pomorskiego niemal połowa przyjezdnych, z śląskiego połowa, z rzeszowskiego 57,5 %. We wszystkich województwach wschodnich znaczna część ludności pochodzi z małych miast od 40 % aż do 86 % (woj. stanisławowskie). Natomiast ludność pochodząca z małych miast stanowi stosunkowo mały odsetek w woj. lwowskim i krakowskim oraz warszawskim i łódzkim. W lwowskim i warszawskim przeważa ludność z dużych miast, w łódzkim zaś i krakowskim ludność wiejska. Ludność z małych miast czego innego poszukiwała we Wrocławiu niż ludność wiejska. Szukała ona lepszych warunków życia miała większe wymagania mieszkaniowe. Konduktor tramwajowy (4 wykład osiedlił się we Wrocławiu "aby wieść życie kulturalne". Dane na temat pochodzenia ludności z małych miasteczek wskazują nam inne zjawiska w województwach centralnych inne w województwach wschodnich. Ludność z województw Centralnych najczęściej świadomie wybierała nowe warunki bytu, oraz miejsce gdzie się przenosiła ze stron rodzinnych. Natomiast ludność z województw wschodnich, pochodząca po większej części z małych miasteczek, szukała po prostu podobnych warunków życia

i zdawało jej się, że znajdzie je we Wrocławiu, lub też zamieszkała tu całkiem przypadkowo. Przesiedleńcy z Polski centralnej podtrzymują przeważnie kontakt z dawnymi siedzibami, ale porównując warunki wrocławskie z dawnymi, stwierdzają przeważnie, że we Wrocławiu jest lepiej i są zadowoleni. Repatrianci natomiast wyrwani ze swych środowisk starają się stworzyć sobie podobne warunki życia. Wspominając dawne stroje porównują dawne najczęściej przedwojenne warunki bytowania z obecnymi, ich stosunek uczuciowy do Wrocławia jest zupełnie inny.

Stosunek ilościowy mieszkańców Wrocławia pochodzących z małego miasta w porównaniu do tych, którzy pochodzą ze wsi lub z dużego miasta wynosi w szkołach 52,8 %, a wśród kandydatów I roku Uniwersytetu 50,2 %. Kandydaci na I rok Uniwersytetu pochodzą w znacznej liczbie z małych miast. W niektórych województwach przewaga ta dochodzi do 82 %, a przekracza połowę w łódzkim, poznańskim, śląskim, rzeszowskim, stanisławskim, wołyńskim, poleskim, białostockim i w Rosji. Młodzież z małych miasteczek jest dość licznie reprezentowana na uniwersytecie.

2.6.4 Mieszkańców Wrocławia pochodzących z innych ^{dużych} miast jest tylko 18 %. Wśród tej ludności najwięcej jest lwowiaków. Znaczna część kandydatów na I rok Uniwersytetu ogółem 20,63 % całej ich liczby pochodzi z dużych miast Lwowa, Warszawy i Wilna. Badania rodzin młodzieży szkolnej wykazały 2.4 w tej chwili 40,2 % młodzieży z dużych miast, po większej części z Warszawy. Połowa prawie ludności pochodzącej z województwa wileńskiego to dawni mieszkańcy Wilna, czwarta część ludności z krakowskiego pochodzi z Krakowa. Bardzo nie wielki odsetek stanowią dawni mieszkańcy Poznania. Mieszkańcy innych dużych miast, jak Lublin, Bydgoszcz, Częstochowa, miasta śląskie są dość nie licznie reprezentowani we Wrocławiu.

O wpływie dużego miasta na kształtowanie się pewnych postaw, upodobań mieszkańców wspominałam już poprzednio. W następnej fazie badań będziemy się starali zdobyć jakieś materiały do tego zagadnienia.

III. Badania nad składem ludnościowym m. Wrocławia pozwoliły nam zdobyć pewne dane gdy chodzi o strukturę biologiczną ludności. Przede wszystkim możemy stwierdzić we Wrocławiu nieznaczny nadwyżkę mężczyzn nad kobietami (51,4 % mężczyzn, a 48,6 % kobiet) Nadwyżka ta jest tak nieznaczna, że może być przypadkowa. W każdym razie jednak można zauważyć równowagę w stosunku ilościowym mężczyzn i kobiet. Wśród kandydatów na I rok Uniwersytetu obserwujemy oczywiście dość znaczną przewagę mężczyzn.

Zjawisko tej przewagi mężczyzn da się może wytłumaczyć częściowo pewnymi tradycjami pionierskimi. Wielu mężczyzn przyjeżdża w poszukiwaniu posady ~~nie~~ i mieszkania i jeszcze nie sprowadza rodzin. Wielu młodych mężczyzn studiuje lub pracuje w najrozmaitszych zawodach.

Przyjrzyjmy się teraz układowi wieku grup wieku: dzieci do lat 14-stu jest 11,6 %, młodzieży od 15 do 29 - 50,6 %, ludzi w sile wieku 30 do 49 lat 29,6 %, a ludzi po 50 - 8,2 %. W tym zestawieniu uderza nas ogromna liczba ludzi młodych, a bardzo niewielki odsetek starszego pokolenia. Ten brak starszych ludzi we Wrocławiu ma wpływ na tworzenie się pewnych więzi społecznych, a rozluźnianie się innych. Mniejszą rolę odgrywa tradycja i związki rodzinne. Młodzi żyją w pewnych ugrupowaniach, mają swój specjalny rodzaj rozrywek jak kino czy sport.

Przewaga ludzi młodych, dość duża ilość dzieci we Wrocławiu, a jednocześnie przewaga ludzi z województw centralnych powinna nas usposabiać optymistycznie, jeśli chodzi o dalsze utrwalanie się społeczeństwa wielkomiejskiego. Jest tu przewaga ludzi młodych, którzy przyjechali dobrowolnie szukając nowych warunków życia.

Na zakończenie naszego sprawozdania zajmiemy się ostatnim, mało stosunkowo opracowanym punktem naszych badań. Są to mianowicie pewne próbne badania układu przestrzenno-społecznego ludności i próbą uchwycenia związku pomiędzy pochodzeniem społecznym i terytorialnym mieszkańców Wrocławia, a rozmieszczeniem ich w poszczególnych obwodach - dzielnicach Wrocławia.

Materiału do tych prób dostarczyło nam przeglądnięcie 5 tys. danych z kartotek, oraz zwrócenie uwagi na ten problem w wywiadach prowadzonych po domach, oraz w pytaniach kwestionariusza dla szkół. Dane z kartotek są nie tylko nie liczne, ale także obciążone pewnymi sugestiami w doborze materiału, bo obejmują przeważnie ludność, która przybyła do Wrocławia raczej w 1946 roku. Ludność ta szukała mieszkania tam gdzie je najłatwiej było zdobyć, a więc przede wszystkim w obwodzie I i II w śródmieściu. W tych dwóch obwodach najdłużej utrzymała się ludność niemiecka, mieszkania ponemieckie zajmowała ludność przyjezdna. Mieszkania zniszczone, wórcu ruina łatwiej się utrzymały wolne niż wille na peryferiach miasta. Zestawienie ilościowe przyjazdu ludzi z poszczególnych województw do ośmiu obwodów m. Wrocławia wykazały wielkie rozproszenie i przy tak nie wielkiej ilości danych trudno było uchwycić jakieś prawidłowości. Powtarza się tutaj ogólne zjawisko pochodzenia ludności z województw. W każdym niemal obwodzie przeważa województwo poznańskie, warszawskie, lwowskie czy rzeszowskie. Te ostatnie są szczególnie liczne w V obwodzie. W II i VII obwodzie stosunkowo dość licznie reprezentowane są województwa kieleckie i lubelskie. Co dowodzi tylko faktu późniejszego tylko przyjazdu z tych województw, kiedy stosunkowo trudno było znaleźć mieszkanie gdzie indziej. Z tych danych trudno coś powiedzieć na temat struktury przestrzenno-społecznej m. Wrocławia.

1.11 do 9:40 Dane na temat pochodzenia ludności pod względem rodzajów osiedli dostarczają nam znacznie ciekawszego materiału. We wszystkich obwodach da się zaobserwować przewagę ludności, która przyjechała ze wsi. We wszystkich również

również odsetek ludności pochodzącej z małego miasta waha się pomiędzy 25 % a 35 %. Natomiast można zaobserwować zjawisko, że w V i VI obwodzie (dzielnice Sępolno i Zacisze) jest stosunkowo wysoka liczba ludności z małych miast, mianowicie około 25 %, co przewyższa dość znacznie ogólny odsetek ludności pochodzącej z dużych miast (18 %). Te dwa obwody obejmują dzielnice willowe, w których najchętniej osiedla się inteligencja z dużych miast we własnych willach. Są to przytem przeważnie stosunkowo większe mieszkania, na które nieraz tylko pracownik państwowy może uzyskać przydział, lub też wille, które na własność najczęściej otrzymują ci, którzy utracili jakieś nieruchomości w Warszawie, lub też repatrianci, którzy dawniej posiadali jakieś domy w mieście. Natomiast przewaga ludności pochodzącej ze wsi, która dochodzi do 61,9 % w obwodzie VII, a przekracza 50 % w obwodach II, III, IV i VIII dowodziłaby tego, że ludność ze wsi przyzwyczajona do ciężkich warunków mieszkaniowych zadawała się całymi i zniszczonymi mieszkaniami, jakie tam mogła znaleźć. Wywiady wykazały, że wszyscy niemal mieszkańcy Wrocławia pochodzący ze wsi mieszkają w domach czynszowych w śródmieściu, gdzie warunki mieszkaniowe są straszne - mieszkania ciasne, wilgotne i zniszczone. Nie narzekają oni jednak specjalnie, ponieważ warunki mieszkaniowe przed wyjazdem do Wrocławia były jeszcze bez porównania gorsze. Mieszkanie w poniemieckich domach czynszowych w śródmieściu dla jednych stanowią pewien awans społeczny, dla innych zaś byłoby niesłychaną degradacją. Przedmieścia jak Karłowice, Sępolno, Zacisze są dzielnicami we Wrocławiu inteligencji. Szukała ona bowiem właśnie jasnych, nowoczesnych mieszkań z łazienką i wszelkimi urządzeniami technicznymi. Tego rodzaju konkretnych dążeń nie miała ludność wiejska. Cenią oni mieszkania w śródmieściu, bo się nie traci czasu i pieniędzy na tramwaje (ludzie pracujący w wolnych zawodach, w handlu czy rzemiośle muszą płacić pełny bilet tramwajowy). Nikt z naszych rozmówców nie skarżył się na bliskie sąsiedztwo ruin i brak zieleni.

Pomiędzy rozmieszczeniem ludności w dzielnicach Wrocławia, a jej pochodzeniem społecznym a może nawet terytorialnym niewątpliwie zachodzi pewien związek. Uchwycić go można będzie w drugiej fazie badań nad Wrocławiem przy badaniach w szkołach powszechnych. Dzieci muszą uczęszczać do szkół w tych dzielnicach, w których mieszkają rodzice. Szczegółowe wywiady po domach z rodzinami tych dzieci będą mogły także wiele spraw wyjaśnić.

Badania składu ludności m. Wrocławia dały nam w swej pierwszej części szereg danych i rzuciły światło na wiele zagadnień. Można się już zorientować w stosunku ilościowym przesiedleńców do repatriantów; w terytorialnym pochodzeniu ludności, pochodzeniu z różnych rodzajów osiedli oraz struktury biologicznej

Badania te, gdy będą przeprowadzone w całości dadzą przybliżony skład ludnościowy całego m. Wrocławia i wyświetlą wiele zagadnień związanych z problemem tworzenia się wielkiego miasta z ludności niemal wyłącznie

Zestawienie ogólne ilości osób urodzonych w danym województwie,

z tymi, które z niego przyjechały i wyliczenia % z ogólnej sumy

25 000 osób.

Warszawskie	5450 = 13,6 %	3806 = 10,3 %
Łódzkie	1650 = 6,5 %	1671 = 6,5 %
Kieleckie	2037 = 8,1 %	1645 = 6,4 %
Pomorskie	1037 = 4,2 %	1134 = 4,3 %
Poznańskie	3753 = 14,7 %	5020 = 19,6 %
Śląskie	776 = 3,1 %	1050 = 4,1 %
Krakowskie	1800 = 7,2 %	1964 = 7,6 %
Lwowskie	2483 = 9,8 %	1395 = 5,4 %
Rzeszowskie	1930 = 7,6 %	1806 = 7,1 %
Stanisławowskie	424 = 1,8 %	151 = 0,6 %
Tarnopolskie	683 = 2,7 %	229 = 0,8 %
Wołyńskie	466 = 1,9 %	170 = 0,6 %
Poleskie	233 = 0,9 %	67 = 0,2 %
Nowogrodzkie	171 = 0,6 %	69 = 0,2 %
Wileńskie	710 = 2,8 %	309 = 1,2 %
Białostockie	695 = 2,8 %	543 = 2,1 %
Lubelskie	1437 = 5,7 %	1221 = 4,7 %

Rosja	480 = 1,5 ‰
	774 = 3,2 ‰
Niemcy	494 = 1,6 ‰
	375 = 1,4 ‰
Inne kraje eu.	323 = 1,3 ‰
	130 = 0,5 ‰
Inne kraje pozaeurop.	46 = 0,2 ‰
	80 = 0,3 ‰
Ziemie Odzysk.	509 = 1,7 ‰
	3000 = 11,9 ‰

=====

Uwaga.
=====

Ogólna liczba dzisiejszych repatriantów urodzonych na ziemiach wschodnich tzn. w woj. lwowskim, stanisławowskim, tarnopolskim, wołyńskim, poleskim, nowogrodzkim, wileńskim, 1/3 białostockiego, i 1/2 rzeszowskiego oraz w Rosji, wynosi 26,9 ‰ ogółu ludności, czyli 6905.

Zestawienie mieszkańców Wrocławia urodzonych w danym województwie.
które następnie bezpośrednio z tego samego województwa przybyły do
Wrocławia

Warszawskie	2296 = 66,5 %
Łódzkie	1296 = 78,5 %
Kieleckie	1339 = 65,2 %
Pomorskie	719 = 69,9 %
Poznańskie	3126 = 85,8 %
Śląskie	512 = 64,6 %
Krakowskie	1322 = 73,4 %
Lwowskie	1051 = 42,4 %
Żeszowskie	1328 = 68,9 %
Stanisławowskie	118 = 24,9 %
Żarnopolskie	199 = 29,4 %
wołyńskie	141 = 30,2 %
Poleskie	53 = 22,7 %
Nowogrodzkie	51 = 29,0 %
wileńskie	234 = 32,9 %
białostockie	406 = 56,0 %
Lubelskie	836 = 58,4 %
Rosja	130 = 27,0 %
Niemcy	59 = 12,0 %
Inne kraje europ.	41 = 12,3 %
" " pozaeurop.	7 = 15,0 %
Ziemie Odzyskane	428 = 83,9 %

Opracowanie materiału z I Gim. i Liceum we Wrocławiu.

(453 odpowiedzi wg. załączanego kwestionariusza.)

Warszawskie	107 = 23,6 %
Łódzkie	17 = 3,7 %
Kieleckie	36 = 7,9 %
Pomorskie	14 = 3 %
Poznańskie	27 = 5,9 %
Śląskie	13 = 2,8 %
Krakowskie	31 = 6,8 %
Lwowskie	62 = 13,6 %
Rzeszowskie	11 = 2,5 %
Stanisławowskie	14 = 3 %
Tarnopolskie	16 = 3,5 %
Wołyńskie	21 = 4,6 %
Poleskie	12 = 2,7 %
Nowogrodzkie	4 = 0,8 %
Wileńskie	32 = 7,8 %
Białostockie	11 = 2,5 %
Lubelskie	24 = 5,4 %

Rodziny uczniów pochodzące ze wsi : 7 %

„ „ „ z małego miasta : 52,8 %

„ „ „ z dużego miasta : 40,2 %

Z województw wschodnich pochodzi 37,7 % ogółu uczniów.

Kwestionariusz dla szkół.

1. Skąd pochodzą rodzice ? Podać miejsce zamieszkania, (powiat, woj.)
w marcu 1939 r.
2. Czy rodzice pochodzą ze wsi, z małego czy dużego miasta ?
(to samo o dziadkach)
3. Podać wykształcenie rodziców oraz zawód przed wojną, podczas wojny,
i teraz (podać wykształcenie i zawód dziadka)
4. a. Kiedy przybyłeś do Wrocławia ?
b. W której dzielnicy mieszkasz ?
c. Czy lubisz to miasto ?
d. Czy chciałbyś tu dalej mieszkać i w której dzielnicy ?
e. Jakie znasz najciekawsze miejsca we Wrocławiu ?
d. Jakimi tramwajami już jeździłeś ?

Zestawienie pochodzenia ludności miasta Wrocławia pod względem
rodzajów osiedli.

Urodzonych na wsi jest 48,5 % ogółu mieszkańców

Urodzonych w małym mieście 33,6 % ogółu mieszkańców

Urodzonych w dużym mieście jest 17,9 % ogółu ludności

Mieszkańców, którzy przyjechali ze wsi jest 40,8 % ogółu ludności

- " - -" - " - z małego miasta jest 41,2 % ogółu ludn.

- " - -" - " - z dużego miasta jest 18, % -" -"

	<u>Wies</u>	<u>Małe miasto</u>	<u>Duże miasto</u>
+) Warszawskie	1268 = 36,8 % 958 = 34,2 %	844 = 24,2 % 783 = 27,9 %	1338 = 39 % 1065 = 37,9 %
Łódzkie	1144 = 67,5 % 954 = 57,1 %	357 = 21,6 % 469 = 28 %	179 = 10,9 % 248 = 14,9 %
Kieleckie	1279 = 62,7 % 894 = 54,3 %	641 = 32 % 642 = 39,1 %	117 = 5,3 % 109 = 6,6 %
Pomorskie	477 = 46,5 % 298 = 26,5 %	455 = 42,2 % 551 = 49 %	96 = 9,3 % 275 = 24,5 %
Pogonańskie	2476 = 65,9 % 3031 = 60,5 %	1101 = 29,3 % 1879 = 37,4 %	181 = 4,8 % 11 = 2,3 %
Śląskie	328 = 42,3 % 272 = 25,9 %	366 = 47,1 % 524 = 49,9 %	82 = 10,6 % 254 = 24,2 %
Krakowskie	1102 = 61,3 % 966 = 49,2 %	448 = 24,7 % 492 = 25 %	250 = 14 % 506 = 25,8 %
Lwowskie	587 = 23,6 % 137 = 13,4 %	541 = 21,8 % 171 = 12,2 %	1352 = 54,3 % 1039 = 74,4 %
Rzeszowskie	1146 = 59,4 % 768 = 42,5 %	734 = 40,6 % 1038 = 57,5 %	
Stanisławowskie	152 = 33 % 21 = 13,9 %	332 = 67 % 130 = 86,1 %	
Tamopolskie	321 = 47 % 82 = 35,8 %	362 = 53 % 147 = 64,2 %	

	<u>Wies</u>	<u>Małe miasto</u>	<u>Duże miasto</u>
Wołyńskie	198 = 42,4 % 42 = 24,7 %	368 = 57,6 % 123, = 75,3 %	
Poleskie	85 = 36 % 15 = 22,4 %	150 = 64 % 52 = 77,7 %	
Nowogrodzkie	29 = 52 % 29 = 42 %	32 = 43 % 40 = 53 %	
Wileńskie	195 = 27,5 % 38 = 12,3 %	176 = 24,3 % 128 = 41,4 %	389 = 47,7 % 143 = 46,3 %
Białostockie	340 = 48,9 % 276 = 50,8 %	355 = 51,1 % 267 = 48,2 %	
Lubelskie	703 = 49,1 % 501 = 41,2 %	599 = 41,9 % 506 = 41,2 %	129 = 9 % 214 = 17,6 %
Rosja	94 = 26,6 % 231 = 29,1 %	215 = 42,8 % 460 = 59,2 %	177 = 36,6 % 33, = 10,7 %
Niemcy	153 = 30,9 % 115 = 30,6 %	230 = 46,5 % 210 = 56 %	112 = 22,6 % 50 = 13,4 %
Inne kraje eur.	72 = 22,3 % 14 = 10,7 %	169 = 52,3 % 90 = 69,3 %	82 = 25,4 % 26 = 20 %
Inne kraje poza- europejskie	10 = 21,8 % 18 = 22,5 %	7 = 15,2 % 51 = 63,7 %	29 = 16,4 % 11 = 13,8 %
Ziemie Odzyskan.	221 = 43,3 % 740 = 24,6 %	126 = 24,7 % 1790 = 59,7 %	163 = 32 % 470 = 15,7 %

+) Uwaga: dane na podstawie miejsca urodzenia - wiec pierwszy
 -"- -"- przybycia do Wrocławia - wiec drugi.

Zestawienie mieszkańców Wrocławia pod względem płci i wieku.

Mezczyzn ogółem 13140 = 51,4 %
Kobiet -"- 12460 = 48,6 %

Grupy wieku : (I od 0-14 lat; II od 15-29 lat; III od 30-49;
===== IV od 50 wzwyż;)

Mezczyzn : I -	1400	Kobiet: I -	1600
II-	6800	II -	6200
III-	4150	III -	3450
IV-	950	IV -	1180

Ogółem:	I grupa:	3000 = 11,6 %	ogółu ludności
	II "	13000 = 50,6 %	" "
	III "	7600 = 29,6 %	" "
	IV "	2130 = 8,2 %	" "

Zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej w poszczególnych obwodach z uwzględnieniem pochodzenia.--

		<u>Wieś</u>	<u>Małe miasto</u>	<u>Duże miasto</u>
Obwód	I	505	360	150
"	II	1 224	794	402
"	III	280	145	74
"	IV	304	177	66
"	V	58	52	36
"	VI	29	16	15
"	VII	115	48	26
"	VIII	116	68	25
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		2631	1660	794

Razem do obw. I	przybyło	1015
"	"	"
"	II	2426
"	III	499
"	IV	547
"	V	146
"	VI	60
"	VII	189
"	VIII	209

5085
=====

Procentowe zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej
w poszczególnych obwodach z uwzględnieniem pochodzenia.

		<u>Wieś</u> =====	<u>Małe miasto</u> =====	<u>Duże miasto</u> =====
Obwód	I	49,7 %	35,5 %	14,8 %
"	II	50,6 %	32,8 %	16,6 %
"	III	56,1 %	29,1 %	14,8 %
"	IV	55,7 %	32,3 %	12 %
"	V	39 %	35,6 %	25,4 %
"	VI	48,3 %	26,7 %	25 %
"	VII	60,9 %	25,4 %	13,7 %
"	VIII	55,5 %	32,5 %	12 %

Zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej w obwodzie I
 a pochodzącej z nizej wymienionych wojewodstw.

Woj. warszawskie	122	=	12,1 %
" łódzkie	52	=	5,1 %
" kieleckie	96	=	9,5 %
" pomorskie	35	=	3,4 %
" poznańskie	171	=	16,9 %
" śląskie	29	=	2,8 %
" krakowskie	84	=	8,3 %
" lwowskie	68	=	6,7 %
" rzeszowskie	107	=	10,5 %
" stanisławowskie	15	=	1,5 %
" tarnopolskie	13	=	1,3 %
" wołyńskie	20	=	2 %
" poleskie	6	=	0,6 %
" nowogrodzkie	6	=	0,6 %
" wileńskie	122	=	12 %
" białostockie	38	=	4 %
" lubelskie	61	=	6 %
" Rosja	18	=	1,6 %
Śiemy	21	=	2 %
Inne kraje eur.	7	=	0,6 %
" " pozaeur.	2	=	0,2 %
Ziemia Odzyskana	24	=	2,3 %
	1015	=	100 %

Zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej w obwodzie II
a pochodzącej z niżej wymienionych województw.

Woj. warszawskie	239	=	12	%
" Łódzkie	108	=	4,5	%
" kieleckie	248	=	10,2	%
" pomorskie	97	=	4	%
" poznańskie	383	=	16,2	%
" śląskie	94	=	4	%
" krakowskie	168	=	7	%
" lwowskie	194	=	8	%
" rzeszowskie	182	=	7,5	%
" stanisławowskie	39	=	1,6	%
" tarnopolskie	47	=	1,7	%
" wołyńskie	39	=	1,6	%
" poleskie	17	≠	0,6	%
" nowogrodzkie	13	=	0,5	%
" wileńskie	99	≠	4,1	%
" białostockie	97	=	4	%
" lubelskie	170	=	7	%
Rosja	25	≠	1	%
Niemcy	41	=	1,7	%
Inne kraje europ.	25	=	1	%
Inne kraje pozaeurop.	5	=	0,2	%
Ziemie Odzyskane	40	=	1,7	%

2420 = 100 %

Zestawienie ludności miasta Wrocława samodzielnego w obwodzie III

z podziałem na grupy wzmianczonych województw.

woj. Warszawskie	33	=	6,6	%
" Złotokie	42	=	8,5	%
" kielockie	37	=	7,5	%
" pomorskie	40	=	8	%
" pomorskie	95	=	18,6	%
" śląskie	28	=	5,7	%
" krakowskie	25	=	5	%
" lwowskie	40	=	8	%
" poczdubskie	32	=	6,5	%
" stanisławowskie	15	=	3	%
" tarnopolskie	7	=	1,5	%
" wołyńskie	14	=	2,9	%
" poleckie	4	=	0,8	%
" nowogrodzkie	4	=	0,8	%
" wileńskie	14	=	2,9	%
" białostockie	13	=	2,7	%
" lubelskie	24	=	4,4	%
Rosja	4	=	0,8	%
Niemcy	8	=	1,6	%
Inne kraje europ.	11	=	2,2	%
Inne kraje pozaeurop.	1	=	0,2	%
Ziemie Odajakane	10	=	2	%
<hr/>				
	499	=	100	%

=====

Zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej w obwodzie IV

z pochodzącej z nizej wymienionych województw.

woj. Warszawskie	92 = 16,7 %
" Łódzkie	58 = 10,6 %
" Kieleckie	41 = 7,5 %
" Pomorskie	21 = 3,8 %
" Poznańskie	52 = 9,6 %
" Śląskie	14 = 2,6 %
" Krakowskie	44 = 8 %
" Lwowskie	28 = 5 %
" Rzeszowskie	55 = 10 %
" Stanisławowskie	12 = 2,2 %
" Tarnopolskie	3 = 0,6 %
" Wołyńskie	12 = 2,2 %
" Poleskie	5 = 0,9 %
" Nowogrodzkie	3 = 0,6 %
" Wileńskie	9 = 1,7 %
" Białostockie	20 = 3,6 %
" Lubelskie	40 = 7,3 %
Rosja	10 = 1,8 %
Niemcy	9 = 1,7 %
Inne kraje europ.	9 = 1,7 %
Inne kraje pozaeurop.	1 = 0,2 %
Ziemie Odzyskane	9 = 1,7 %

547 = 100 %

Zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej w obwodzie V
 a pochodzącej z niżej wymienionych województw.

woj. Warszawskie	37 = 10,4 %
• Łódzkie	10 = 7,0 %
• Kieleckie	6 = 4,1 %
• Pomorskie	6 = 4,1 %
• Poznańskie	16 = 10,0 %
• Śląskie	9 = 6,3 %
• Krakowskie	8 = 5,6 %
• Łwowski	8 = 5,6 %
• Łódzkie	19 = 13,1 %
• Stanisławowski	1 = 0,7 %
• Tomaszowski	6 = 4,1 %
• Wołyńskie	3 = 2 %
• Poleskie	1 = 0,7 %
• Nowogródzkie	2 = 1,4 %
• Wileńskie	7 = 4,7 %
• Białostockie	1 = 0,7 %
• Lubelskie	9 = 6,2 %
Rosja	2 = 1,4 %
Hiszpa	1 = 0,7 %
Inne kraje pozaeuropejskie	1 = 0,7 %
Złone Odrzańskie	3 = 2 %

146 = 100 %

Zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej w obwodzie VI

a pochodzącej z nizej wymienionych wojewódstw.

woj. warszawskie	2 = 5,3 %
" Łódzkie	10 = 16,7 %
" Kieleckie	7 = 11,7 %
" Poznańskie	11 = 18,3 %
" Śląskie	3 = 5 %
" Krakowskie	4 = 6,7 %
" Rzeszowskie	5 = 8,3 %
" Tarnopolskie	2 = 3,3 %
" Wołyńskie	1 = 1,7 %
" Poleskie	3 = 5 %
" Nowogrodzkie	1 = 1,7 %
" Lubelskie	6 = 10 %
" Rosja	3 = 5 %
Ziemie Odzyskane	2 = 3,3 %

60 = 1000 %

Zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej w odwodzie VII

a pochodzącej z niżej wymienionych województw.

woj. Warszawskie	13 = 6,9 %
" Łódzkie	14 = 7,4 %
" Kieleckie	18 = 11 %
" Pomorskie	9 = 4,7 %
" Poznańskie	22 = 11,6 %
" Śląskie	8 = 4,2 %
" Krakowskie	14 = 7,3 %
" Lwowskie	7 = 3,7 %
" Rzeszowskie	13 = 6,9 %
" Stanisławowskie	4 = 2,1 %
" Tomaszowski	2 = 1,1 %
" Wołyńskie	5 = 2,6 %
" Poleskie	3 = 1,6 %
" Nowogrodzkie	3 = 1,6 %
" Wileńskie	6 = 3,2 %
" Białostockie	4 = 2,1 %
" Lubelskie	18 = 14,7 %
Rosja	4 = 2,1 %
Niemcy	2 = 1 %
Święte Odzyskane	10 = 5,3 %

189 = 100 %

Zestawienie ludności miasta Wrocławia zamieszkałej w ówładzie VIII

z pochodzącej z niżej wymienionych województw.

woj. Warszawskie	83 = 11,1 %
" Zodskie	14 = 6,6 %
" Kieleckie	30 = 14,6 %
" Pomorskie	8 = 4,8 %
" Poznańskie	14 = 6,6 %
" Śląskie	5 = 2,4 %
" Krakowskie	6 = 2,9 %
" Lwowskie	19 = 9,1 %
" Rzeszowskie	29 = 14 %
" Stanisławowskie	1 = 0,5 %
" Tarnopolskie	2 = 0,9 %
" Wołyńskie	6 = 2,9 %
" Nowogrodzkie	7 = 3,3 %
" Wileńskie	4 = 1,8 %
" Białostockie	9 = 4,3 %
" Lubelskie	12 = 8,6 %
Rosjak	1 = 0,5 %
Hienny	3 = 3 %
Inne kraje europ.	1 = 0,5 %
Ziemie Odryskie	4 = 1,8 %

209 = 100 %

Pochodzenie z województw oraz rodzaje osiedli
kandydatów na I rok Uniwersytetu i Politechniki
we Wrocławiu w roku 1947.

Liczba ogólna	-	42 205
warszawskie	-	7 %
łódzkie	-	3,23 %
kieleckie	-	8,21 %
pomorskie	-	2,32 %
poznańskie	-	7,36 %
śląskie	-	9,05 %
krakowskie	-	8,18 %
lwowskie	-	13 - %
rzeszowskie	-	8,15 %
stanisławowskie	-	3,77 %
tarnopolskie	-	4,16 %
wołyńskie	-	3,17 %
poleskie	-	7,4308 %
nowogrodz.	-	1,12 %
wileńskie	-	3,20 %
białostoc.	-	3,07 %
lubelskie	-	5,13 %
Rosja	-	1,02 %
Niemcy	-	0,40 %
Inn.kraę. europ.	-	0,67 %
Inn.kr.pozeurop.	-	0,007 %
Francja	-	0,0011 %
St.Zjedn.	-	0,0011 %
Z. Odzyskane	-	0,35 %

Ogółem studentów pochodzących ze wsi	29,17 %
" " " z małego miasta	50,20%
" " " z dużego miasta	20,63 %

warszawskie:

wieś - 27 % m.m. 25,8 % d.m. - 47,2 %

łódzkie:

wieś 31,8 % m.m. 53,6 %, d.m. 14,6 %.

kieleckie:

wieś 41,1 %, m.m. - 46 %, d.m. - 12,9 %

pomorskie:

wieś - 27,6 %, m.m. - 48 %, d.m. - 24,4 %

poznańskie:

wieś - 28,7 %, m.m. - 53,6 %, d.m. - 17,7 %.

śląskie:

wieś - 18,6 %, m.m. - 71,2 %, d.m. - 11,2 %.

krakowskie:

wieś - 34 %, m.m. - 49 %, d.m. - 17 %.

lwowskie:

wieś - 17,9 %, m.m. - 30,1 %, d.m. - 52 %

rzeszowskie:

wieś - 42,5 %, m.m. - 57,5 %.

stanisławowskie:

wieś - 18 %, m.m. - 82 %

tarnopolskie :

wieś - 32 %, m.m. - 68 %

Francja m.m. 100 %

wołyńskie:

wieś - 31,2 %, m.m. 68,8 %

St. Zjedn. d.m. 100 %

poleskie:

wieś - 20,2 %, m.m. - 79,8 %

nowogrodzkie:

wieś - 56,5 %, m.m. 43,5 %

wileńskie:

wieś - 18,3 %, m.m. 26 %, d.m. - 55,7 %

białostockie:

wieś 34,9 %, m.m. 65,1 %

lubelskie:

wieś - 43 %, m.m. 43 %, d.m. 14 %

Rosja:

wieś 9,3 %, m.m. - 63 %, d.m. 27,7 %

Niemcy :

wieś - 35,2 %, m.m. 47,2 %, d.m. - 17,6 %

Inne kraje europejskie:

wieś - 24,1 %, m.m. 58,6 %, d.m. 17,3 %

Inne kraje pozaeuropejskie:

wieś - 33,3 %, m.m. - 66,7 %

Ziemie Odzyskane:

wieś - 33,3 % d.m. 33,4 %

, m.m. - 33,3 %

Zestawienie 4.205 kandydatów na I rok Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu pod względem płci i wieku.

Ogółem mężczyzn 2725 (64,8 %)
 " kobiet 1480 (35,2 %)

Wiek badanych:

I grupa poniżej lat 18
 II " 19, 20, 21 rok życia
 III " 22, 23, 24 " "
 IV " powyżej 25 roku życia

Mężczyźni	I grupa	210 osób	Kobiety	I grupa	165
"	II "	998 "	"	II "	677
"	III "	880 "	"	III "	457
"	IV "	637 "	"	IV "	181

Ogółem	I grupa	375 osób	-	8,9 %
"	II "	1675 "	=	39,4 %
"	III "	1337 "	-	31,8 %
"	IV "	818 "	-	19,9 %

Mężczyźni wieś 860 (31,56 %), Małe miasto 1412 (51,82 %).
 duże miasto 453 (16,62 %).

Kobiety : wieś 330 (22,30 %) . Małe miast o 815 (55,07 %)
 duże miasto 335 (22,63 %).

Wywiady z mieszkańcami Wrocławia.

1. Robotnik w fabryce wyrobów włókienniczych lat około 35, wychowuje troje małych dzieci. Przed wojną pracował jako robotnik we dworze w woj. poznańskim, podczas wojny wywieziony do Niemiec pracuje tam w małym miasteczku. W r. 1945 jesienią wraca do Polski i postanawia się osiedlić we Wrocławiu, gdyż w żadnym innym mieście nie może znaleźć pracy. Mieszka to odpowiada mu dlatego, że jak sam twierdzi nie trzeba tam dużo pracować. Mieszka w okolicy pl. Grunwaldzkiego.

We Wrocławiu znalazł dość dobre warunki pracy. Posiada mieszkanie dwupokojowe, Wrocław mu się podoba, dzieci mają blisko do szkoły i nie niszczą butów. Poza to jest kino i przyjeżdża cyrk. Tylko płaca jest zbyt niska i trzeba zarabiać w domu szyciem. Chce pozostać we Wrocławiu, ale boi się, że będzie kiedyś zmuszony powrócić do rodzinnej wioski.

2. Kobieta mieszka w okolicach pl. Grunwaldzkiego. Pochodzi z kieleckiego, z małej wioski. Dzięki tajnym kompletom prowadzonym przez profesora wysiedlonego z poznańskiego zrobiła podczas wojny całą maturę i obecnie jest urzędniczką na poczcie. Siostra jej pracuje również i utrzymuje matkę. Na wsi nie mogły znaleźć odpowiedniej pracy, bo chociaż praca na roli jest lepiej płatna, to jednak nie miała chęci do niej powrócić. We Wrocławiu natomiast znalazły ładne mieszkanie, jako urzędniczka pocztowa sprzedaje znaczki, chciałaby jeszcze skończyć kurs pisania na maszynie i być "wyższą" urzędniczką. Podkreśliła w rozmowie rolę profesora wysiedlonych na wykształcenie ludności.

3. Córka kowala z woj. śląskiego. Mieszka koło Rynku. Podczas wojny skończyła oficjalną szkołę zawodową, a potem liceum krawieckie. Szkołę tę kończyła w najbliższym miasteczku. Mogła pozostać w nim zarabiając szyciem, co przyniosłoby jej dość duży dochód. Jednak przeniosła się do Wrocławia gdyż nie chce sama żyć. We Wrocławiu natomiast uczy w liceum krawieckim co daje jej dość duże zadowolenie osobiste. Jednak warunki mieszkaniowe są marne, gdyż zajmuje pokój w zniszczonym domu.

4. Rodzina posiadająca dwoje dzieci w wieku 13 i 5 lat. Mieszka na Śróbpole w zbiorowym domu tramwajarzy, gdyż ojciec pracuje jako konduktor S.Z.K. Pochodzą z woj. poznańskiego, z miasteczka Skrobi. Podczas wojny cała rodzina została wywieziona przymusowo na roboty do Niemiec. Tam pracowali w dużym gospodarstwie, jednak po powrocie do Polski osiedlili się we Wrocławiu, aby mieć życie kulturalne (jak powiedzieli). We Wrocławiu znaleźli mieszkanie 2-dwu pokojowe, posyłają dzieci do szkoły i mają zamiar starszą córkę kształcić w gimnazjum, skartą się jednak na małą pensję nie pozwalającą im na konieczne środki utrzymania. Wyrazili nadzieję, że warunki te pewnie się polepszą, tak by mogli swym dzieciom zapewnić wszechstronne wykształcenie (Mowa o muzyce)

5. Rodzina o cechach małomiasteczkowych, ojciec jest wojnym. Przyjechali z miasteczka położonego blisko Łodzi. Ojciec był robotnikiem, jednak zawsze miał zamiar przenieść się razem z rodziną do Łodzi, w celu uzyskania lepszych warunków i dlatego, że miasto daje większe możliwości kulturalne i rozrywkowe. Jednak po skończeniu wojny okazało się, że w Łodzi nie można znaleźć mieszkania, dlatego przenieśli się do Wrocławia. Tu mieszkają w Śródmieściu, mieszkanie sprawia przyjemne wrażenie, szczególnie dlatego, że jest czyste ze znakami urządnymi, ale mieszkańcy skarżą się na wilgoć. Mają jedno małe dziecko, które bardzo kochają i chcą jak najstaranniej wychować. Za atmosferą rodzinnego miasteczka bynajmniej nie tęsknią, owszem bardzo lubią Wrocław i chcieliby tu pozostać. Podkreślają to, że we Wrocławiu wszystko można kupić i wszędzie jest blisko z punktu ich zamieszkania. Ogólnie zadowoleni.

6. Kobieta w średnim wieku, mówiąca miejscowym narzeczem i energiczna. Mąż stolarz pracuje w przedsiębiorstwie prywatnym na prawach zakładów państwowych. Pochodzą z woj. kieleckiego, ze wsi. Na wai pracował też jako stolarz, jednak wskutekubożenia ludności spowodowanego klęskami wojennymi, a szczególnie wskutek spalania wielu okolicznych wsi nie mógł utrzymać siebie i rodziny. Zmuszeni warunkami, pół roku temu przenieśli się do Wrocławia, gdzie znalazł pracę, ale mieszkanie pozostawia wiele do życzenia. Kuchnia jest bez okna, w pokoju okropna wilgoć, całe mieszkanie stare i brudne. Jedno z wielu mieszka w czynszowym domu w okolicy pl. Legnickiego.

7. Prosty robotnik z woj. łubelskiego, z małej wsi, typowy wieśniak. Posiada jedno dziecko, sześciolatniego chłopca. Powody które go skłoniły do zmiany miejsca są następujące: posiadał mały skrawek ziemi, z którego nie mógł wyżyć. Pole to zostawił szwagrowi, z którym miał jakieś interesy, a sam przyjechał do Wrocławia, o którym usłyszał, że się tu ludzom dobrze powodzi. Przyjechał rok temu, pracuje przy wodociągach; jako prosty robotnik i mieszka w zupełnie zniszczonym mieszkaniu, które wymaga gruntownego remontu. Powiedział, że się jakoś uszczelni na zimę, gdyż ściany są zupełnie popękane. Dziecko brudne.

8. Rodzina zamieszkała przy ul. Stalina. Ojciec jest elektrykiem, dość wyrobiony, żona prosta kobieta wiejska. Pochodzą z kieleckiego. Dzieci troje. W czasie okupacji zostali wywiezieni do Niemiec. Po powrocie nie mógł znaleźć na wai odpowiedniego dla siebie zajęcia, a nie posiadał roli, więc musiał szukać warunków w mieście. Będąc w Niemczech wykwalifikował się jako rzemieślnik, zwiedził trochę świata, tak że się chętnie przeniósł do Wrocławia, gdzie panuje życie wielkomiejskie i stosunki sędziwe. Pracuje w elektrowni, wierzy w swoje możliwości, jest pewien siebie i zaradny. Nikogo z kamienicy nie znają, z nikim nie utrzymują stosunków towarzyskich. Myślą tylko o tym, żeby się jak najlepiej urządzić.

9. Młoda mążatka, miła i wyrobiona. Mąż jest rzemieślnikiem. Posiadają trzyletniego synka. Przybyli z woj. krakowskiego, ze wsi. Pobrali się w czasie okupacji i wskutek warunków nie mogli urządzić własnego domu, więc mieszkali u rodziców żony. Podczas działań wojennych cały dobytek został zniszczony i rozkradziony, tak że zostali bez niczego. Postanowili wyjechać na zachód, aby tam uzyskać jakiś ekwiwalent w mieniu polnieckim. Mieszkają w śródmieściu w czynszowym brzydkim domu, ale urządzili wewnątrz przyjemnie, choć skromnie. Są na ogół zadowoleni.

10. Rodzina zamieszkała przy ul. Jagiellończyka. Przybyli z woj. kieleckiego, ze wsi. Pola mieli mało, mąż pracował jako robotnik wiejski. Cierpieli zawsze biedę. Potem wieś została spalona i tym samym oni pozostawieni wszelkiego mienia. Zmuszeni tą koniecznością przenieśli się do Wrocławia, tym bardziej, że duże ludźmi wędrowało na zachód dla polepszenia bytu. Początkowo było im bardzo trudno. Nie mogli znaleźć ani mieszkania, ani pracy. Potem dostali obecnie zajmowane mieszkanie, jednak jest ono bardzo brzydkie i wilgotne. Mąż pracuje jako prosty robotnik i zarabia mało. Jest im ciężko, ale wolą mieszkać w mieście, niż na wsi. Mają nadzieję, że z czasem im się polepszy. Mają jednego chłopca, który chodzi do pow. szkoły. Chcieliby go tak wychować aby nie musiał ciężko pracować.

11. Starsza kobieta o wynędzniałej twarzy. Matka kilkorga dzieci z których najmłodsze liczy zaledwie dwa lata. Mieszkają przy ul. Myśliwskiej w oficynie przedstawiającej wódek godny pożalowania. Zajmują jedną izbę, nędznie umeblowaną i ciemną. Mąż pracuje w warsztatach kolejowych. Oboje pochodzą z biedoty wiejskiej, nie posiadali w ogóle ziemi. W czasie wojny byli na robotach w Niemczech. Po powrocie w strony rodzinne mąż jako pomocnik kowala nie mógł znaleźć pracy, to ich zmusiło do przyjazdu do Wrocławia. Obecnie zarabia około 6-7 tys. co przy dzisiejszej drożyznie stanowi bardzo mało. Na pytanie czy chcieliby powrócić na wieś odpowiadają przecząco, z czego można wnioskować, że życie ich na wsi musiało być na jeszcze niższym poziomie. Okazało się, że nawet nie posiadali własnego mieszkania.

12. Rodzina zamieszkała przy ul. Krętej. Rodzinę utrzymuje matka, która pracuje w konfekcji państwowej. Pochodzą ze wsi, z woj. kieleckiego. Trudnili się tam handlem, mąż i najstarszy syn byli na robotach rolnych w Niemczech. Jest ich ośmiu, a pracuje tylko matka. Dzieci przybywają, dlatego jest im ciężko. Do przyjazdu na Ziemię Odzyskaną skłonił ich brak pracy w poprzednim miejscu zamieszkania. Obecnie żyją w bardzo ciężkich warunkach. Mieszkanie, które zajmują jest jednym z najnędzniejszych we Wrocławiu. Brudne, ciemne, przesycone nieprzyjemnym zapachem. Zajmują tylko kuchnię i ciemną małą komórkę bez okien. Mieszkańcy zaizolowani skarżą się na trudności materialne.

13. Mieszkanie przy ul. Bąbrowskiego zamieszkuje młody blondyn z żoną i małym dzieckiem. Pochodzi z małego osiedla koło Sosnowca. Ojciec jego był górnikiem, a on sam stolarzem. W czasie wojny był na robotach w Austrii gdzie poznał swą obecną żonę, córkę drobnego rolnika z woj. łódzkiego. Główną przyczyną przyjazdu na Ziemię Odzyskaną był brak pracy w miejscowości rodzinnej. Stolarzkę porzucił, bo to jest praca bardzo ciężka, a własnego warsztatu nie posiadał. Obecnie pracuje w kelporcie "Słowa Polskiego" i zarabia miesięcznie 8-9 tys. zł., co jak stwierdza zaledwie wystarcza na najskromniejsze utrzymanie. Pragnie pozostać we Wrocławiu, a jako plus Wrocławia podkreśla istnienie licznych szkół i miejsc rozrywkowych.

14. Młody mężczyzna, lat około 28, twarz inteligentną. Przed wojną pracował w woj. lubelskim jako urzędnik samorządowo-gminny. W roku 1939 dostaje się do niewoli niemieckiej. Pracuje potem w fabryce maszyn do szycia w Nadrenii. W roku 43 ucieka, przedziera się do armii alianckich i bierze czynny udział w wojnie. W roku 46 powraca do kraju z zamiarem uzupełnienia swych wiadomości teoretycznych. Praca w Polsce centralnej nie pozwoliłaby mu na dalszą naukę, wobec czego decyduje się na przyjazd do Wrocławia. Tu zapisuje się do Liceum budowlanego. Równocześnie pracuje jako tokarz-mechanik, zarabiając w ten sposób na utrzymanie. Warunki mieszkaniowe dosyć dobre. Dom zarówno zewnątrz, jak i wewnątrz sprawia estetyczne wrażenie. Mieszkanie znajduje się na II piętrze. Wrocław mu się podoba. Po skończeniu liceum ma zamiar studiować na Politechnice.

088

